

כתב הרא"ש: זה שאמרו מצאה ברשות הרבים חייב — כשניכר בה שהולכת תועה, שהרי אמרו למעלה שאין חייב בה אלא רצה בדרך לכיוון השדה. והראב"ד כתב ששונה רחוב שהרבים בוקעים בו, שהיא בורחת מאימת הבריות או שמא יקחוה אנשים שאינם הגונים. משא"כ דרך שאין הרבים בוקעים בה.

ב. אמר לו אביו: היטמא, והוא כהן, או שאמר לו אל תחזיר אבידה (גם אם אמר לו עסוק בכבודי עתה ואל תחזיר. ראשונים) — לא ישמע לו. (איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו — כולכם חייבים בכבודי).

א. גם בלאו גרידא ללא עשה — לא ישמע לאביו. ואין אומרים בזה עשה דוחה לא תעשה (עפ"י רשב"א ועוד). והוא הדין באיסורין דרבנן, כבוד שמים עדיף מכבוד ואם ואם, והלא גם האב מצווה באיסור זה. (עפ"י רמב"ם; תרומת הדשן מ. וע' חפץ חיים כלל א, באר מים חיים אות ה; קובץ הערות יבמות — יח,א; הר צבי יבמות ה).

יש אומרים שכיבוד אב ואם באופן שמתעסק בעיקר הכיבוד, כגון ב'שחוט לי' 'בשל לי' [שלא כ'הבא לי גוזלות'], דוחה העשה לא-תעשה גרידא. (ע' ריטב"א; קובץ הערות יג,ב).  
ב. לא שמענו שאין דוחים איסורי תורה אלא מורא וכבוד, אבל דבר הכרוך בבזיון אב ואם, [הואיל ועובר עליו בארור מקלה אביו ואמו, אינו נדחה מפני מצוה אחרת. (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ב נ. וכן צדד בקובץ הערות ס' יז,א).

ג. היה עסוק בכבוד אביו ובאה אבידה לידו — אינו נפטר מלהתעסק בה, שאעפ"י שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, הואיל ומוזהר ב'לאו' מלהתעלם, אינו נפטר ממנו. (ע' קובץ הערות — ח,ט; חדושי ר' שלמה היימן — כתבים, לו). [ומבואר שבשאר מצוות עשה פטור, הואיל והוא עסוק במצות כבוד אב ואם. ויש שאינם סבורים כן (ע' בשו"ת בנין שלמה ח"ב יו"ד יח; הערות במסכת סוטה מד:).

## דפים לב — לג

עג. א. אלו דינים במצוות פריקה וטעינה מבוארים בסוגיא?

ב. האם צער בעלי חיים אסור מדאורייתא? מאי נפקא מינה?

א. הרואה בהמת חברו רוצבת תחת משאה — חייב לעוזרו לפרקה. וכן חייב להטעינה. ואפילו אין בעליו שם (עזב תעזוב; הקם תקים). הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק — פטור. (עמו. ודוקא בחנם פטור, אבל חייב לפרוק כדי להקל צערה ויכול לקבל על כך שכר — למאן דאמר צער בעלי חיים דאורייתא, כדלהלן). ואם היה זקן או חולה — חייב.

כמובא לעיל, כל שבשלו אינו פורק וטוען, כגון זקן ואינו לפי כבודו — אף בשל חברו פטור. יש מי שכתב שאם אין שם מי שיפרוק — חייב לפרוק אפילו אינו לפי כבודו (עפ"י מרדכי).

פריקה — בחנם. טעינה — לדברי חכמים בשכר (שאם לא כן למה נאמר טעינה והלא יש ללמדה בקל וחומר מפריקה), ולדברי רבי שמעון בחנם.

א. נחלקן הראשונים בבעל מלאכה המתבטל ממלאכתו ע"י פריקתו, האם נוטל שכר כפועל בטל, כדין השבת אבידה (רא"ש), או שמא כאן שונה משום צער בעלי חיים (ר"ן. וע' חדושי ר' שלמה ה). והרמב"ן נסתפק לומר שמא אפילו למאן דאמר צעב"ח לאו דאורייתא, אינו נוטל שכר אפילו בטל ממלאכתו, משום צער הבעלים המרובה יותר מבאבידה.

ב. בטעינה, אם אינו בטל ממלאכתו — לדעת הרא"ש יכול לומר איני רוצה לטעון בחנם. וחיוב ליתן לו כשכר הראוי לאותה טירחה, ולא יותר. ולדעת הר"ן כל שאינו בטל ממלאכה אינו נוטל שכר, שדין טעינה כדין אבידה.

ג. פרק המשא, ובא ליתן לו שכר מעצמו — אינו רשאי לקבל (עפ"י סמ"ע ופולולא חריפתא — עפ"י ד הרא"ש).

בהמת נכרי — מטפל בה כבהמת ישראל בין בפריקה בין בטעינה, משום איבה. היתה טעונה יין אסור — אין זקוק לה, שאין שם איבה, מפני שיכול להשמט ולומר דבר אסור הוא לנו. ומכל מקום לפרוק חייב (עכ"פ בשכר. עתוס') למאן דאמר צעב"ח דאורייתא. ואם היה החמר ישראל — חייב אף לטעון משום צערו של ישראל.

בריטב"א מבורא (עפ"י התוס') שנוטל שכר מן הנכרי ואין בזה משום איבה, אעפ"י שבישראל אינו נוטל שכר.

וכן בהמת נכרי ומשאווי ישראל — יש אומרים שאין שם חשש איבה. (עפ"י בית יוסף, ועב"ח). ומדברי הרשב"א משמע שיש גם בזה משום איבה.

אוהב לפרוק ושונא [מישראל] לטעון — מצוה בשונא, כדי לכופף את יצרו.

א. לדברי התוס' בפסחים וכ"מ ברמב"ם, אפילו שונא שמצוה לשנאותו כגון עובר עבירה — קודם לאוהב. ולדברי התוס' כאן, וכן כתב הרמב"ן (וכדבריו נקט הריטב"א וכ"ה בר"ן), מדובר בשונא שלא כדין, אבל שונא שמצוה לשנאותו — אין מצוה להקדימו, אדרבה מצוה להקדים אוהב שהוא אוהב לשמים ולבריות. ומכל מקום גם לדעה זו חייב לטעון עם שונא כזה (בהגר"א).

ב. היו שניהם אוהבים או שניהם שונאים, או שהיה הטעון טעינה נכרי — מצוה לפרוק משום צער בעלי חיים (עפ"י גמרא ורי"ף).

היה עליו יתר על משאו — לדעת חכמים זקוק לו ולדברי רבי יוסי הגלילי אין זקוק לו (משאו — משאווי שיכול לעמוד בו).

מצוה לפרוק ולטעון אפילו ארבע וחמש פעמים. לדברי ריה"ג אין חייב בבהמה שרגילה לרבוץ תחת משאה (רביץ — ולא רבצן). ולא בעומד תחת משאו. וחכמים חולקים. (והלכה כחכמים. ערי"ף וש"פ). אפילו לרבי יוסי הגלילי חייב לפרוק אפילו מאה פעמים — כל שנפל באונס. ורק כשמפיל עצמו ללא אונס הריהו רבצן ופטור (עפ"י ירושלמי, מובא ברשב"א).

אין חייב להזקק לפריקה וטעינה אלא כשרואהו ראייה שיש בה פגיעה. ושיערו חכמים אחד משבע מחציה במיל, וזהו ריס. ומדדה עמו עד פרסה (לאחר שהטעינו שמא יחזור ויפול (רש"י). והתוס' מפרשים בפריקה, שירא פן ירבץ. ונוטל שכר על מה שמדדה (רבה בר בר חנה).

ב. רבא אמר ללמוד מדברי חכמים ורבי שמעון, צער בעלי חיים — דאורייתא. וכן הלכה (רמב"ן בשם הגאונים וש"ד). יש אומרים שמצות עשה היא, משום עיב תעזוב עמו. (עפ"י רש"י בשבת קכה, ועוד). ויש שלמדו מלא תחסם או מעל מה הכית את אתנך ועוד). רבי יוסי הגלילי סובר צער בעלי חיים — מדרבנן. הנפקותות המבוארות בסוגיא, באופנים שנתמעטו ממצות 'פריקה' אך הבהמה מצטערת, האם חייב לפרוק אם לאו; אם נוקטים צער בעלי חיים מדאורייתא, גם אם היה משא שאין יכול לעמוד בו — חייב (אך נוטל שכר על כך, אם דורשים משאו. עפ"י תוס'). משא"כ אם אינו מדאורייתא, יתכן ופטור (וכן סובר ריה"ג. ואפילו מדרבנן אינו חייב. תוס'). וכן אם הלך וישב לו ולא רצה לפרוק עמו — אם צעב"ח דאורייתא, חייב הלה לפרוק, אלא שזכאי לקבל שכר על כך (ולכאורה נראה שיכול לדרוש שכר לאחר שפרק. וצ"ע במש"כ בפלפולא חריפתא אות ט). וכן חייב אף בבהמת נכרי [אפילו כשאין איבה], ואפילו הוא שונאו. וכן חייב (עכ"פ בשכר. עתוס') אפילו כשרגיל לרבוץ תחת משאו, ואין חילוק בין רבוץ תחת משאו לעומד. משא"כ למאן דאמר צעב"ח דרבנן.

א. במסכת שבת (קכו:): מבוארת נפקותא נוספת; לענין דחיית איסור 'ביטול כלי מהיכנו' מפני צער בעלי חיים. וכן נפקא מינה לענין חליבה בשבת ע"י נכרי (ערא"ש וריטב"א).

ב. כתבו התוס' שגם אם צער בעלי חיים דאורייתא, מותר לעקור בע"ח על המלכים משום כבודם.

וכתב הרמ"א (אה"ע ה, יד עפ"י פסקי מהרא"י) שכל דבר הצריך לרפואה או לשאר צרכי האדם — אין בזה משום צער בעלי חיים. וי"א שתלוי הדבר במחלוקת הראשונים. בהמתת בעלי חיים אין איסור משום 'צער בעלי חיים'. וכן מוכח בחולין ז: (ע' גוב"י תנינא י"ד ע').

## דף לג

עד. א. אבדתו ואבדת אביו; אבדתו ואבדת רבו; אבדת אביו ואבדת רבו — של מי קודם? וכן לענין עזרה בהנחת המשא ופדיון מן השבי?  
 ב. איזהו 'רבו' לענין השבת אבידה, ולענין קימה וקריעה?  
 ג. העיסוק במקרא, במשנה או בגמרא — מה עדיף?  
 א. אבדתו ואבדת אביו; אבדתו ואבדת רבו — שלו קודמת (אפס כי לא יהיה בך אביון (רב יהודה אמר רב). ואפילו למאן דאמר כיבוד אב משל בן. עפ"י תוס').

אבדת אביו ואבדת רבו — של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם — של אביו קודמת. וכן היו אביו ורבו נושאים משאוי — מניח את של רבו ואחר כך מניח את של אביו. היה אביו ורבו בבית השבי — פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו. ואם אביו חכם — פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו.  
 א. הרי"ף גרס לענין אבידה 'ואם אביו שקול כרבו' — של אביו קודמת'. ואילו לענין פדיון נפשות נראה שגם אם אינו שקול כרבו אלא שהיה אביו חכם — קודם (עפ"י רא"ש).